

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Uzak Bağdaştırma Kullanımı Üzerine Bir Araştırma*

*Yağmur KAZAN RENCÜZOĞULLARI***
*Bilginer ONAN****

Öz

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan uzak bağdaştırmaların (metaforların) metin türlerine ve sınıf düzeylerine göre dağılım oranlarını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmanın inceleme nesnesini Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki 145 metin oluşturmaktadır. Giriş ünitelerinde ve etkinlik içerisinde yer alan metinler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu kapsamda 4 sınıf düzeyinde 145 metin incelenmiş ve 383 uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. En çok uzak bağdaştırma 12. sınıf ders kitabında tespit edilirken bunu sırasıyla 9, 11 ve 10. sınıf ders kitapları izlemiştir. Uzak bağdaştırmanın sayıca en çok olduğu türler sırasıyla şiir, hikâye, roman ve tiyatro olmuştur. Metin sayısından bağımsız olarak metin türlerinde kullanılan uzak bağdaştırma oranını tespit etmek amacıyla bir metin türündeki toplam uzak bağdaştırma sayısının metin sayısına bölünmesi ile elde edilen, “metin başına düşen uzak bağdaştırma sayısı” en yüksek olan metin türlerinin 4,25 ile masal/fabl olduğu görülmüştür. Bunu ikinci sırada metin başına 4 oranıyla hikâye türü, üçüncü sırada metin başına 3,66 oranıyla mülakat/röportaj ve biyografi/otobiyografi türleri izlemiştir. En düşük oranda uzak bağdaştırma içeren metin türleri haber metni, mektup/e-posta ve gezi yazısı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uzak bağdaştırma, yakın bağdaştırma, sözcük anlam bilimi, Türk dili ve edebiyatı ders kitapları

A Research on the Use of Remote Reconciliation in Turkish Language and Literature Textbooks of Upper Secondary Education

Abstract

In this study which was conducted to determine the distribution ratios of remote reconciliations (metaphors) used in the texts in the Turkish Language and Literature textbooks of Upper Secondary Education (Grade 9, 10, 11 and 12) by text types and grade levels, descriptive scanning method was used. Objects of this research consisted of 145 texts available in Turkish Language and Literature of Upper Secondary Education (Grades 9, 10, 11 and 12) by Ministry of National Education Publishing. The texts in the introductory units and the activities were not included in the study. Within this framework, 145 texts of 4 different grade levels were analyzed and 383 remote reconciliations were identified. Remote reconciliation was mostly identified in the textbook for Grade 12, which was followed by the textbooks for Grades 9, 11, and 10 respectively. The genres with the highest number of remote reconciliations were poetry, story,

* Bu çalışma, ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü “Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Uzak Bağdaştırma Kullanımı Üzerine Bir Araştırma” adlı yüksek lisans tezinden özetlenerek hazırlanmıştır.

** Türkçe Eğitimi Bilim Uzmanı, Antakya/Hatay, yagmurkznn@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-1715-6728

*** Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Antakya, bilgineronan@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0002-1051-5329

novel, and drama respectively. It was seen that the text types with the highest number of remote reconciliations per text, obtained by dividing the total number of remote reconciliations in a text type by the number of texts, were Fairy Tale/Fable with 4.25, which was followed by the story genre with a ratio of 4 per text, and the interview and biography/autobiography genres, with a ratio of 3.66 per text respectively. The text types with the lowest rate of remote reconciliations were news text, letter/e-mail, and travel writing.

Keywords: Remote reconciliation, close reconciliation, lexical semantics, Turkish language and literature textbook

Giriş

Ana dili edinimi, anne karnında başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Anne karnında dinlemeyle başlayan bu süreç yine çevreyle etkileşim sonucu konuşma ile devam eder ve örgün eğitimle birlikte okuma ve yazma da bu sürece dâhil olur. Ana dili eğitimi, örgün olarak okul öncesinde başlar; ilkökul, ortaokul, lise ve üniversitelerde verilen Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı dersleri ile sona erer. Bu süreç içerisinde, öğrencilerden genel olarak dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme ve konuşmaya hâkim olmaları ve etkili iletişim becerileri kazanmaları beklenmektedir.

Etkili bir Türkçe öğretiminin en önemli öğelerinden biri, ders kitaplarıdır. Ders kitapları gerek ulaşılabilirlik gerekse maliyet açısından ekonomik olduğundan Türkçe öğretiminin vazgeçilmez bir parçası konumundadır. 2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda belirtildiği üzere Türk Dili ve Edebiyatı Dersi ile öğrencilerin, dinleme, okuma, yazma ve konuşma stratejilerini doğru ve uygun şekilde kullanmaları, edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini ve Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımları amaçlanmıştır. Bu amaçlara ulaşmada, ders kitapları ve metinler büyük bir önem taşımaktadır. "Türkçe öğretimi büyük ölçüde kitaplara, dolayısıyla da metinlere dayalıdır; çünkü okumanın, inceleyerek yazmanın hatta örnek okumalardan hareket edersek dinleme eğitiminin dahi ana malzemesi ders kitaplarıdır" (Özbay, 2015, s. 170).

Ders kitaplarına alınan metinler öğrenciye bir yandan dolaylı yaşantı örnekleri sunarken öte yandan dilin inceliklerini göstermelidir. En önemlisi, öğrencilerin bilişsel gelişimine uygun ortamların sağlanmasına katkıda bulunmalıdır. Bu durumda ders kitaplarına alınacak metinler de önem kazanmaktadır. "Ders kitapları, öğrencilerin bilişsel gelişim süreçlerini önemli ölçüde destekleyen eğitim ortamlarıdır. Bu açıdan bakıldığında, ders kitaplarındaki metinlerin taşıdıkları dilsel nitelikler bakımından, çocukların bilişsel gelişim süreçlerine ne ölçüde katkı sağladığı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır" (Tokdemir, 2011, s. 30).

Piaget'e göre 11 yaş sonrası soyut işlemler dönemi olarak kabul edilir. Bu dönemle birlikte soyut düşünme becerisi kazanmaya başlayan çocuk, bununla bağlantılı olarak varsayımsal düşünme, bağdaştırarak analiz yapabilme, tümevarımsal-tümdengelsel düşünme, analogi yapabilme gibi birtakım zihinsel faaliyetleri gerçekleştirebilir duruma gelmektedir. Ek olarak mecazlar, atasözleri ve deyimler de çocuk için anlaşılır hâle gelmektedir. Bütün bunların gerçekleşmesi için öğrencinin bu kritik dönemde becerilerini kazanabilmesini sağlayacak bir çevreye ve deneyimlere sahip olması gerekir. Öğrenciye sınırsız deneyim imkânı sağlayan metinler, uzak bağdaştırma (metafor) gibi sahip oldukları sembolik dil unsurlarıyla bu dönemde önem kazanmaya başlamaktadır.

Metin içerisinde kullanılan uzak bağdaştırmaların, öğrencilerin soyut düşünme becerilerini geliştirmede önemli bir unsur olduğu ve öğrencileri dil merkezli olarak soyut düşünme becerilerini geliştirmeye yönlendirdiği ifade edilmektedir (Onan & Tiryaki, 2012). Bu bağlamda, ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin de öğrencilerin bilişsel gelişimine katkıda bulunması, bu becerileri geliştirmesi için gerekli bilişsel ortamları oluşturması gerekmektedir. Bu noktada, uzak bağdaştırmaların öğrencilerin soyut düşünme becerilerini geliştirdiği düşünülmektedir. "Soyut İşlemler Dönemi, metin ve çocuk ilişkisi bakımından kritik önem taşıyan bir evredir. Bilişsel gelişimin desteklenmesi için gerekli olan deneyimler (yaşantı), bu dönemde metinler aracılığıyla sezdirilmek suretiyle gerçekleştirilmekte, çocuğun zihni, dünyaya ait yeni bilgilerle karşılaşmakta ve metinler içindeki deneyimlere çocuk tanıklık etmektedir" (Tekercioğlu, 2019, s. 13). Bunlara ek olarak, metaforların (Burada, uzak bağdaştırma kavramı yerine kapsayıcı bir terim olarak metafor

kullanılmıştır) eğitimde iki temel işlevinden söz edilebilir: “Birincisi, metaforlar bilgi işleme modeli çerçevesinde bilginin hızlı bir şekilde kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarımında bilişsel bir işleve sahiptirler. Bu bilgi, Türkçe öğretiminde metnin dil yapısı ile öğrenme arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Metindeki metafor sıklığı ile öğrenme arasında doğrudan bir ilgi söz konusudur. Metaforların eğitimdeki ikinci işlevi ise soyut düşünme becerisini geliştirme noktasındadır. Alışılmış bağdaştırmalar, aralarında anlamca ilgi kurulabilir iki unsurun birleşmesinden meydana geldiği için öğrencinin zihnini dolaylı olarak alışılmamış bağdaştırmalara hazır duruma getirme işlevine sahiptirler. Alışılmamış bağdaştırmalarda ise bağdaştırmayı oluşturan anlam ayırıcı ve anlam belirleyici unsurlar arasında toplumca onaylanmış, üzerinde uzlaşım sağlanmış bir uyum söz konusu değildir. Bu uyumun olmayışı, öğrencileri soyut düşünme sürecine yönlendirmektedir” (Onan & Tiryaki, 2012, s. 228-238). Metaforların eğitimdeki işlevlerine bakıldığında hem hatırlamayı hem de soyut düşünmeyi artırıcı etkileri olduğu görülmektedir. En basit ifadeyle bilinen ile bilinmeyen arasında bağlantı kurmayı sağlayan metaforlar aynı zamanda edebî eserlerin ana malzemelerinden biri konumundadır. Metaforların bir yandan edebî zevk, dilde özgünlük, yaratıcılık, sıradanlığı yıkma gibi özellikleri kazandırması diğer yandan soyut düşünme becerilerini geliştirici ve hatırlamayı kolaylaştırıcı etkiye sahip oluşu bu kavramı, eğitimin, özellikle de ana dili eğitiminin ayrılmaz bir parçası hâline getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan uzak bağdaştırmaların metin türlerine ve sınıf düzeylerine göre dağılım oranlarını tespit etmektir. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki alt problem cümleleri oluşturulmuştur:

- 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki metinlerde uzak bağdaştırmaların dağılım oranları ne düzeydedir?
- 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki metinlerde uzak bağdaştırmaların dağılım oranları ne düzeydedir?
- 11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki metinlerde uzak bağdaştırmaların dağılım oranları ne düzeydedir?
- 12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki metinlerde uzak bağdaştırmaların dağılım oranları ne düzeydedir?
- Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan bağdaştırmalar metin türlerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan bağdaştırmalar sınıf düzeylerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

Çalışmada, MEB Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan 145 metin kullanılmıştır. Giriş ünitelerinde yer alan metinler çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca etkinlik içerisinde yer alan metinler de çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarının Tür ve Metin Özellikleri

Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları incelendiğinde 9. sınıf kitabında 8, 10. sınıf kitabında 8, 11. sınıf kitabında 8 ve 12. sınıf kitabında 6 metin türüne yer verildiği tespit edilmiştir. Hikâye, roman, şiir ve tiyatro türleri her sınıf düzeyinde yer alan türler olmuştur. Dört sınıf düzeyinde toplamda 18 farklı metin türüne yer verilmiştir. Kitapların içerdikleri metin sayıları da sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Buna göre, 9. sınıf düzeyinde 29 metin, 10 ve 11. sınıf düzeyinde 38'er metin, 12. sınıf düzeyinde ise 40 metin yer almaktadır. 4 sınıf düzeyinde toplamda 145 metin bulunmaktadır. Metin sayılarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Sınıf Düzeylerine Göre Metin Dağılımı

Sınıf Düzeyleri	Metin Sayıları
9. sınıf	29
10. sınıf	38
11. sınıf	38
12. sınıf	40
Toplam	145

Tablo 1’de metin sayılarının sınıf düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde, en az metnin 9. sınıf düzeyinde (29), en çok metnin ise 12. sınıf düzeyinde (40) yer aldığı görülmektedir. 10 ve 11. sınıflarda eşit sayıda metne yer verilmiştir. Bu sayılar incelendiğinde 9. sınıftan 12. sınıfa doğru metin sayılarında bir artışın olduğu söylenebilir.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 9 ünite bulunmaktadır. İlk ünite “Giriş” ünitesi olduğundan araştırmaya dâhil edilmemiştir. İkinci ünitelerden itibaren, ünitelere adını veren türler sırasıyla şu şekildedir: hikâye, şiir, masal/fabl, roman, tiyatro, biyografi/otobiyografi, mektup/e-posta ve günlük/blog. Ünitelerde yer alan metin sayıları değişiklik göstermektedir. Buna göre 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında; hikâye türünden 2, şiir türünden 5, masal/fabl türünden 4 (2 masal, 2 fabl), roman türünden 2, tiyatro türünden 3, biyografi/otobiyografi türünden 3 (1 biyografi, 1 otobiyografi, 1 tezkire), mektup/e-posta türünden 6 (4 mektup, 2 e-posta) ve günlük/blog türünden 4 (2 günlük, 2 blog) olmak üzere toplamda 29 metin örneğine yer verilmiştir. 9. sınıf düzeyinde metin türlerinin ve sayılarının dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Metin Türleri ve Sayıları

Metin Türü	Metin Sayısı
Hikâye	2
Şiir	5
Masal/Fabl	4
Roman	2
Tiyatro	3
Biyografi/Otobiyografi	3
Mektup/e-posta	6
Günlük/Blog	4
Toplam	29

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında en çok yer verilen tür mektup/e-posta olmuştur. Mektup türünden 4, e-posta türünden 2 metne yer verilmiştir. En az yer verilen türler ise şiirle hikâye ve roman olmuştur. Dikkat edilecek bir diğer nokta ise, kitapta yer verilen e-posta ve blog türleridir. Teknolojinin getirdiği yenilikler ve bunların gündelik hayata etkileri göz önüne alındığında öğrencilerin internet ortamında bu metin türlerine rastlaması kaçınılmaz olmuştur. Ders kitabında bu metinlerin yer alması öğrenci, ders ve gündelik hayat arasında köprü oluşturmaktadır.

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 9 ünite bulunmaktadır. Ünitelerde yer alan türler sırasıyla şu şekildedir: hikâye, şiir, destan/efsane, roman, tiyatro, anı (hatıra), haber metni, gezi yazısı. Ünitelerde bulunan metin sayıları her üniteye aynı olmayıp ünitelerden üniteye değişiklik göstermektedir. Buna göre; hikâye türünden 6, şiir türünden 12, destan/efsane türünden 5 (4 destan, 1 efsane), roman türünden 4, tiyatro türünden 3, anı (hatıra) türünden 2, haber metni türünden 3 ve gezi yazısı türünden 3 olmak üzere toplamda 38 metin örneğine yer verilmiştir. 10. sınıf düzeyinde metin türlerinin ve sayılarının dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3.

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Metin Türleri ve Sayıları

Metin Türü	Metin Sayısı
Hikâye	6
Şiir	12
Destan/Efsane	5
Roman	4
Tiyatro	3
Anı (Hatıra)	2
Haber Metni	3
Gezi Yazısı	3
Toplam	38

Tablo 3'te görüldüğü gibi 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında en çok şiir türüne yer verilmiştir. En az yer verilen tür ise anı (hatıra) olmuştur. "Haber metinleri: elde edilen bilgilerin gazete, dergi gibi yayın organları ya da televizyon, radyo gibi iletişim araçlarıyla topluma duyurulması amacıyla hazırlanan yazılı metinlere denir" (MEB, 2018, s. 272). Okul ortamı öğrenciyi gerçek hayattan koparmamalıdır aksine öğrenciyi gerçek yaşam deneyimleri sunmalıdır. Haber metni gibi gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan ve anlaşılması elzem metinlerin sınıf ortamına getirilmesi, incelenmesi öğrenciyi günlük hayata hazırlamakla beraber öğretimin temel ilkelerinden olan "Güncellik" ilkesiyle de örtüşmektedir.

11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 9 ünite bulunmaktadır. Ünitelerde yer alan türler sırasıyla şu şekildedir: hikâye, şiir, makale, sohbet/fıkra, roman, tiyatro, eleştiri, mülakat/röportaj. Metinlerin metin türlerine göre dağılımı şu şekildedir: 5 hikâye, 11 şiir, 3 makale, 4 sohbet/fıkra (2 sohbet-2 fıkra), 5 roman, 4 tiyatro, 3 eleştiri, 3 mülakat/röportaj (2 mülakat-1 röportaj). 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında toplamda 38 metin bulunmaktadır. 11. sınıf düzeyinde metin türlerinin ve sayılarının dağılımı Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Metin Türleri ve Sayıları

Metin Türü	Metin Sayısı
Hikâye	5
Şiir	11
Makale	3
Roman	5
Sohbet/Fıkra	4
Tiyatro	4
Eleştiri	3
Mülakat/Röportaj	3
Toplam	38

Tabloya göre 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında en çok yer verilen metin türü şiirdir. En az yer verilen türler üçer metinle makale, eleştiri ve mülakat röportajdır.

12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 7 ünite bulunmaktadır. Ünitelerde yer alan türler sırasıyla şu şekildedir: hikâye, şiir, roman, tiyatro, deneme, söylev. Hikâye türünden 5, şiir türünden 18, roman türünden 6, tiyatro türünden 3, deneme türünden 4, söylev türünden 4 olmak üzere bu kitapta toplamda 40 metne yer verilmiştir. 12. sınıf düzeyinde metin türlerinin ve sayılarının dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Metin Türleri ve Sayıları

Metin Türü	Metin Sayısı
Hikâye	5
Şiir	18
Roman	6
Tiyatro	3
Deneme	4
Söylev	4
Toplam	40

Tablo 5'e göre 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında en çok yer verilen metin türü şiirdir. En az yer verilen metin türü ise tiyatrodur. Ders kitabında yer verilen metin türü sayısına bakıldığında; 9, 10 ve 11. sınıf ders kitaplarında 8'er metin türüne yer verilirken 12. sınıf ders kitabında 6 metin türüne yer verildiği görülmektedir. Tür sayısı azalmasına rağmen en çok metin 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer almaktadır.

Bundan sonraki bölümde, çalışmanın paydaş konularından biri olan bağdaştırmalar ve bağdaştırmaların dil ve zihin gelişimindeki işlevleri üzerinde durulmuştur.

Bağdaştırma

Dil olgusunda kavramlaştırma işlemi her zaman bir kelime ile gerçekleşmemektedir. Zaman içerisinde birden fazla sözcük bir araya gelerek ortak gönderge oluşturabilir. “Yeryüzündeki hiçbir dilin tek tek sözcüklerle konuşulmadığı bir gerçektir. Belli bir kavramı anlatmak üzere her dilde birden fazla sözcük bir araya getirilerek çeşitli tamlamalar, deyimler, oluşturulmakta, değişik düşünce, duygu ve bildirimleri yansıtmak için de tümceler ve sözcükler kurulmaktadır. Bu şekilde, tamlama, deyim gibi, sözvarlığı içindeki öğeleri ve tümce ya da sözcükleri anlamlı, kabul edilebilir birimler halinde bir araya getirmeye bağdaştırma adı verilmektedir” (Aksan, 2020, s. 105).

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı gibi bağdaştırmalar, birden fazla sözcüğün bir araya gelerek anlamlı birimler oluşturmasıyla meydana gelmektedir. Bağdaştırmalar, yakın (alışılmış) bağdaştırma ve uzak (alışılmamış) bağdaştırma (metafor) olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmaktadır. “Dildeki sözcüklerin, anlamlı kabul edilebilir birimler hâlinde bir araya gelerek oluşturdukları yapılar, yakın bağdaştırma adı verilmektedir” (Onan, 2020, s. 139). Bu tanımdan yola çıkarak günlük hayatta kurduğumuz birçok tamlama bu kapsamda değerlendirilmektedir. Kırmızı şemsiye, kırık gözlük, kapı kolu, kaygan yol, yağmurlu hava gibi tamlamalar yakın bağdaştırmalara örnek olarak verilebilir. Yakın bağdaştırmalar literatürde alışılmış bağdaştırma olarak da ifade edilmektedir. Yakın bağdaştırma oluşturan sözcük çiftleri arasında bir mantık uyumu ve uzlaşım vardır. Uzlaşım, mantıksal uyumun bir sonucudur. “Çavdar ekmeği, kadın ayakkabısı, sınav günü; körpe patlıcan, demir köprü, çıkmaz sokak, yatılı okul gibi binlerce tamlama incelenecek olursa, bunlarda bağdaştırılan öğelerin anlam belirleyicileri ve anlam ayırıcıları açısından birbirleriyle uyusabildikleri görülür. Örneğin çavdar ekmeği tamlamasında bu özellikleri bakımından uyum sağlayan iki ögenin bağdaştırılması mantığa uygun gelen, bu nedenle dile yerleşen bir alışılmış bağdaştırma” (Aksan, 2020, s. 105). Dilde, anlam belirleyici ve anlam ayırıcı unsurlar arasındaki uyum, yönlendirme kuralları ile belirlenmektedir. Sözcüklerin daha büyük birleşimlere bağlanabilmesini sağlayan yönlendirme kuralları, doğru, mantığa uygun tamlamaların ve tümceler kurulmasını olanaklı kılar. Daha önce de ifade edildiği gibi, yakın bağdaştırmalar, anlam belirleyicileri ve anlam ayırıcı unsurlar arasındaki uyum sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu uyum beraberinde uzlaşım olma niteliğini de getirmektedir. Yakın bağdaştırmalarda, uzlaşım önemlidir. Uyumdan daha önemli olan ölçüt, uzlaşımallsıktır. Anlam belirleyicileri ve anlam ayırıcıları arasında mantık açısından daha belirsiz bir uyum olan deyimlerin yakın bağdaştırma grubuna dâhil edilmesi, temelde uzlaşım nitelik taşımalarından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak birden fazla ögenin yan yana gelerek anlamlı, mantığa uygun ve uzlaşım bir birim oluşturmaları yakın bağdaştırmaları meydana

getirmektedir. Dilimizde sık sık kullandığımız deyimler, tamlamalar ve tümceler uzlaşımsal oldukları sürece bu gruba dâhil edilebilirler. Bu tür bağdaştırmaları uzak bağdaştırmalardan ayırmanın temel koşulu, anlam ayırıcı ve anlam belirleyici unsurlar arasında mantıksal uyum ve uzlaşımır.

Uzak bağdaştırmalar, anlam ayırıcıları ve anlam belirleyicileri arasında uyum bulunmayan birleştirmelerdir. “Uzak bağdaştırma literatürde metafor olarak da geçmektedir. Eski Yunancada “aktarma” anlamındaki metafor (metaphora); taşıma, çeviri, transport kelimelerinden gelir. Analiz edersek meta; sonra, ile, birlikte, karşısında ve phero ise taşımak, aktarmak anlamlarındadır” (Duman, 2019, s. 18). “Metafor, bir kavram alanının başka bir kavram alanına göre anlaşılması olarak tanımlanabilir: Kavram alanı (A), Kavram alanı (B)’dir. Burada, kavram metaforunu metaforik linguistik ifadelerden ayırt etmek gerekir. Metaforik linguistik ifadeler somut konuşma tarzlarımız, kavram metaforları ise soyut düşünme tarzlarımızdır. Kavram metaforu, bir alan başka bir alana göre anlaşıldığından, iki kavram alanından oluşur. Bir başka alanı anlamak için kullandığımız metaforik linguistik ifadeleri mümkün kılan alan ‘kaynak alan’, bu yolla anladığımız alan ise ‘hedef alan’dır” (Demir, 2018, s. 136). “Biz Türkiye Türkçesinde körpe patıcan, körpe salatalık, körpe fidan tamlamalarını kurabildiğimiz hâlde körpe matematik, körpe merdiven gibi tamlamalar oluşturamayız. Çünkü körpe, ancak bitkiler, yeni bitmiş bitkiler için kullanılan bir sıfattır. Ancak burada hemen belirtmeliyiz ki, çeşitli aktarmalarla oluşarak dile yerleşmiş şeytan çekici, kavga kaşağısı, piç kurusu, laf ebesi, çene kavafı gibi alışılmamış bağdaştırmalar da vardır ki, bunlar da aktarmalara dayanır” (Aksan, 2020, s. 106). Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi uzak bağdaştırmalarda anlam ayırıcı ve anlam belirleyiciler arasında mantıksal bir uyum bulunmamakta ve alışılmamış bağdaştırmalar dile yerleştiğinde yani uzlaşımsal nitelik kazandığında alışılmamış bağdaştırma olma özelliğini yitirmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere uzlaşımsallık yakın ve uzak bağdaştırmayı birbirinden ayırmanın temel ölçütüdür. “Eğer bir eğretilmeli ifade şair/ yazara özgü olarak ilk kez ortaya çıkıp alanlar arasında mantıksal bir bağdaşmadan sapma gösteriyor, alanlar arasında hâlâ anlamsal bir bağlantı kurulabiliyor ve bunun sonucunda ortaya çıkan karşıtlığı da algılamamızı sağlıyorsa bunun bir alışılmamış bağdaştırma olduğunu söyleyebiliriz” (İspirli, 2014, s. 127). Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, metaforlardaki aktarma işlevi metaforun sahip olduğu iki alan arasında gerçekleşmektedir: kaynak alan ve hedef alanı. Kaynak alan bilinendir, var olandır. Hedef alan ise ulaşılmak istenendir, kaynak alan vasıtasıyla bağlantı kurulmaya çalışılan alandır. Yukarıda bahsedilen aktarma işlemi işte bu iki alan arasında, kaynak alandan hedef alana doğru gerçekleşmektedir. Metaforik linguistik ifade ile kavram metaforunu tam olarak ayırt etmek ve farklarını netleştirmek amacıyla şu örnekler verilmiştir. “Aşk, savaştır” cümlesine bakıldığında, aşk (hedef alan), savaş (kaynak alan)’dır. Soyut bir anlama sahip olan aşk, somut bir anlama sahip olan savaş sözcüğüyle bağdaştırılmıştır. Bu bir kavram metaforudur. “Bu ilişki için mücadele etmekten yoruldum.” cümlesine bakıldığında ise daha somut bir durum söz konusudur. Bu somutluğun sebebi zihnimize önceden “Aşk, savaştır.” kavram metaforunun bulunmasıdır. Yine aynı örnek üzerinden gidildiğinde soyut olan aşk sözcüğü, somut olan savaş sözcüğüyle anlatılmaktadır. Metaforlardaki işleyiş bu şekilde somut olandan soyut olana doğrudur. “Metafor aracılığıyla, dil yoluyla duyu organlarımızla algılayamadığımız bir dil birimini, duyu organlarımızla algılanabilir (somut) bir duruma getirmeye çalışırız. Dilin kelime hazinesinde, göreceli olarak duyu organlarına yakın ve uzak olan kelimeler vardır. Metafor yapısındaki hedef alanı somutlaştırırken, genellikle duyu organlarına yakın kelimelerden yararlanırız” (Onan, 2020, s. 142). Örneğin *kötü* sözcüğü duyulara uzak olan soyut bir sözcüktür. Bu nedenle *kötü haber* demek yerine duyulara daha yakın olan *kara* ve *acı* sözcükleri ile haber sözcüğünü bağdaştırarak *kara haber* veya *acı haber* şeklinde somutlaştırırız. Sonuç olarak, yakın ve uzak olmak üzere iki türü olan bağdaştırmalar, birden fazla sözcüğün bir araya gelerek aralarında oluşturduğu anlam ilişkisine ve uzlaşımına göre adlandırılmaktadır.

Bağdaştırmaların Dil ve Zihin Becerilerini Geliştirmedeki İşlevleri

Lakoff ve Johnson, metaforun sadece günlük hayatta değil düşünce ve eylemde de yaygın olduğunu öne sürmüşler ve daha da ileri giderek düşüncelerini şu şekilde devam ettirmişlerdir: “Düşüncemize yön veren kavramlar sadece zihne özgü sorunlar değildir. Onlar en sıradan detaylara kadar bizim gündelik faaliyetlerimize yön verir. Algıladığımız şeyi, dünyada yolumuzu bulma tarzımızı

ve diğer insanlarla ilişki kurma biçimimizi kavramlarımız yapıya kavuşturur. Bu nedenle kavram sistemimiz gündelik gerçekliklerimizi tanımlamakta merkezi bir rol oynar. Eğer biz kavram sistemimizin büyük ölçüde metaforik olduğunu öne sürmekte haklıysak, o vakit düşünme tarzımız, tecrübe ettiğimiz şey ve her gün yaptığımız şeyler, daha çok bir metafor sorunu demektir” (Lakoff & Johnson, 2015, s. 27-28). İfade edildiği üzere düşünce sistemimizi bu kadar etkileyen hatta eylemlerimizi belirleyen metaforların, dil becerileri ve soyut düşünme becerilerinin gelişimine de katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu başlık altında, bağdaştırmaların dil becerileri ve soyut düşünme becerilerinin gelişimine nasıl katkıda bulunduğu incelenenektir.

“Metaforların ana dili eğitiminde öğrenme ve soyut düşünme becerilerini geliştirme noktasında iki temel işlevi olduğu düşünülmektedir. Öğrenme sürecindeki işlevleri 17. yüzyıldan itibaren tartışılmaya ve araştırılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar, metaforların sadece edebî metinlerde değil, bilimsel literatürde de yaygın olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır” (Onan & Tiryaki, 2012, s. 226). Bilgi işleme süreci çerçevesinde değerlendirildiğinde örtülü anlam oluşturan metaforlar, bilgiyi kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe ikili kod sistemiyle kaydetmektedir. Bu durum kısa süreli bellekteki bilginin iki özerk ama etkileşimli birim yardımıyla uzun süreli belleğe aktarılması anlamına gelmektedir. Sözel ve görsel niteliğe sahip bu ikili kod, ara bul geriye getir sürecinde de devreye girmektedir. Bilgi, özerk ve aynı zamanda etkileşimli sözel ve görsel kodlar sayesinde hızlı bir şekilde hatırlanmaktadır. Bu çalışmalar, metaforların öğrenme ve bilgi işleme sürecindeki işlevini göstermesi bakımından son derece önem taşımaktadır. Bağdaştırmaların bilgi işleme sürecindeki ikili kodlama işlevi, uzun süre hatırlamayı sağlayarak bireyin kelime dağarcığını sürekli genişletebilmesine olanak sağlar. Yine bu işlev sayesinde birey konuşma sırasında istediği kelimeyi daha hızlı çağırabilir ve konuşması daha akıcı bir duruma gelir. “Metaforların belirsizlikler açısından zengin olması, sonsuz çağrışımlara ve yorumlara açık olma özelliğinden kaynaklanan yaratıcı gücüdür. Metaforlar yaratıcıdır; çünkü zihnimizi mevcut ve aşikâr benzerliklerin, ilişkilerin ve görüşlerin ötesine, kendi yarattıkları yeni benzerliklere, ilişkilere ve görüşlere yönlendirir. Metaforlar keşiftir; çünkü kelimenin tek başına daha önce taşıyamayacağı bir anlam boyutu keşfedilir ve böylece hem kelimenin hem de düşüncenin anlam ufku genişler” (Demir, 2018, s. 148). Metaforların içerdiği anlam bulanıklığı kişinin o bulanıklığı gidermek için kendi hayal gücüne başvurması anlamına gelmektedir. Bu da metaforların yaratıcılık ile doğrudan ilgisini göstermektedir. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ile dört temel dil becerisinin yanı sıra öğrencilere kazandırılması hedeflenen yeterlilik ve becerilerden biri olan yaratıcı düşünme ile metafor arasında sıkı bir bağ olduğu düşünülmektedir. Bu bağ, doğal olarak da yaratıcı yazma ve metafor arasında ortaya çıkmaktadır. “Yaratıcı yazma, birçok düşünce ve hayal arasında daha önceden kurulmamış, ilginç ve akıcı ilişkiler kurmaya dayanır” (Temizkan, 2010, s. 628). Bu tanıma bakıldığında, “Birden fazla sözcük arasında daha önceden kurulmamış bir ilişki kurmak” anlamına gelen uzak bağdaştırma tanımı ile çok yakın olduğu görülecektir. “Bir sınıf ortamında, çağrışımlar sadece öğrencilerin düşüncelerini gevşetmek ve dili aktive etmekle kalmaz, aynı zamanda bir dilin inşa edildiği anlam ağlarını keşfetmelerine yardımcı olabilir. Bu şekilde, bir öğretmen, olumlu zihin durumlarını tanımlamak için ‘yukarı mutludur’ gibi kavramsal bir metafor kullanabilir. Ayrıca metafor, öğrenciye kendi anılarını keşfetmeleri için kısa ve etkili bir yol sağlar. Böylece metafor onları bir dilin kavramsal özüne yönlendirir ve onunla duygusal özdeşleşmeyi teşvik eder” (Yağız & Yiğiter, 2010, s. 239). “Dil becerilerinin gelişimi açısından metaforlar incelendiğinde metaforların, literal dilden daha fazla beyin bölgesini aktive ettiği, ikili kodlama sistemi sayesinde bilgilerin kaydedilmesini kolaylaştırıcı ve yine aynı sistem sayesinde bilgilerin çağrılmasını kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu ikili kodlama ve çağırma işlemleri ile birlikte konuşma becerisi gelişmekte, kişinin konuşması daha akıcı hale gelmektedir. Ayrıca konuşma sırasında metafor kullanımı hem konuşmanın daha canlı, ilgi çekici olmasını hem de daha etkili olmasını sağlayacaktır” (Onan & Tiryaki, 2012). Metaforların dil becerileri üzerindeki diğer etkilerine bakıldığında metaforun sahip olduğu kapalı anlatım sayesinde, anlatımı netleştirmek için istemli ya da istemsiz bir şekilde dilin yaratıcılık boyutunun harekete geçtiği öne sürülmüştür. Son olarak da metaforlar ile ilgili yapılacak çalışmalar öğrenciyi, dilin yüzeysel boyutundan kavramsal özüne yaklaştıracığından öğrencinin ana dili ile daha çok yakınlık kuracağı düşünülmektedir.

Soyut kavramı, varlığı duyularla algılanamayan olarak tanımlanmaktadır. Soyut düşünme ise kısaca bireyin duyularıyla algılayamadığı nesnelere, durumlar arasında farklılık ve benzerlikleri akılda tutmak, karşılaştırmalar yapmak olarak tanımlanabilir. “Bilişsel dilbilim; zihni, duyguları ve diğer tüm soyut kavramları anlamak için metaforu sezgisel olarak ve kendiliğinden kullandığımızı öne sürer. Bu metaforlar, gözümüzle göremediğimiz, ellerimizle kavrayamadığımız ‘akıl’ gibi bir kavramı anlamlandırmamızı sağlar, yani bu tür geleneksel metaforlar olmadan soyut düşünce olmaz” (Yağız & Yiğiter, 2010, s. 239). Daha önce belirtildiği üzere Jean Piaget’e göre soyut işlemler dönemi 11 yaşından itibaren başlamaktadır. Yetişkinlik boyunca devam edecek bir sürecin başlangıcı olan soyut düşünme becerisinin başladığı bu yaşlarda, öğrencinin bu becerisini geliştirmek kritik önem taşımaktadır. Metaforların soyut düşünme becerisini geliştirici bir etkide olduğu düşünülmektedir. “Alışılmış bağdaştırmalar, aralarında anlamca ilgi kurulabilir iki unsurun birleşmesinden meydana geldiği için çocukların zihnini dolaylı olarak alışılmamış bağdaştırmalara hazır hâle getirme işlevine sahiptirler. Bu kullanımlar, soyut düşünme sürecinin önemli unsurları olan soyutlama, bilinen kavramları yeni durumlara uygulayabilme, nesnenin farklı durumlarını akılda tutabilme becerilerini geliştirmede son derece önemlidir” (Onan, 2020, s. 143). Soyut düşünme sürecinin unsurlarından biri olan farklı durum ve ortamlar, bağdaştırma kullanımında anlam ayırıcı özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Deyimler, uzlaşımsal oldukları için alışılmış bağdaştırma grubunda yer almaktadır. Alışılmamış bağdaştırmalarda ise bağdaştırmayı oluşturan anlam ayırıcı ve anlam belirleyici unsurlar arasında, toplumca onaylanmış, üzerinde uzlaşım sağlanmış bir uyum söz konusu değildir. Bu uyumun olmayışı, öğrencileri soyut düşünme sürecine yönlendirmektedir. Birbiriyle uyum içerisinde olmayan unsurlar arasında ilgi kurmaya çalışan öğrenci, genelleştirmelerden yararlanma, nesne veya olgunun farklı yanlarını aklında tutma, bir durumdan ötekine zihinsel olarak geçme, önceden tahmin edebilme, sembolik düşünme ve sonuç çıkarma gibi soyut düşünme sürecinin diğer aşamalarını kullanmaya başlayacaktır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere hem yakın bağdaştırmaların hem de uzak bağdaştırmaların soyut düşünme becerileri üzerinde bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Yakın bağdaştırmalar, zihnin uzak bağdaştırmalar için hazır duruma gelmesine yardımcı olurlar. Uzak bağdaştırmalarda bulunan, daha önce aralarında ilişki kurulmamış kavramlar arasında bağlantı kurma durumu, soyut düşünme sürecini beraberinde getirecektir. “Kavram metaforları, hedef olarak daha soyut bir kavram ve kaynak olarak da daha fiziksel veya somut kavram üzerinden işler. Tartışma, aşk, düşünce ve hayat kesinlikle savaş, yolculuk ve bitkiden çok daha soyuttur. Bir kavramı anlamak için daima, ondan daha somut, daha fiziksel ve daha elle tutulabilir bir başka kavramı kullanırız. Metaforik sürecin işleyişi bu tek yönlülük sürecine dayanır: Daha soyut olanı daha somut üzerinden anlarız. Bu nedenle düşüncelerden yiyecek, teorilerden bina, hayattan yolculuk olarak bahsedebiliriz ama yiyeceklerden düşünce, binalardan teori ve yolculuktan hayat olarak bahsedemeyiz. Bu tek yönlülük prensibi, gündelik metaforların kullanımında, kaynak alan ile hedef alanın asla yer değiştirmemesinin ve dolayısıyla yanlış anlamının vuku bulmamasının nedenidir. Fiziksel dünyayla olan tecrübelerimiz, daha soyut kavramları kavrayışımıza doğal bir temel teşkil eder” (Demir, 2018, s. 137-138). Daha önce de söz edildiği üzere kavram metaforları, zihnimizde var olan kavramsal şemalardır. Bu metaforlar somuttan soyuta doğru bir yol izler ve gündelik hayatta kullandığımız metaforik linguistik ifadelerin somutlaşmasını ve böylece daha kolay anlaşılmasını sağlar. “Soyut işlemler dönemi, metin ve çocuk ilişkisi bakımından kritik önem taşıyan bir evredir. Bilişsel gelişimin desteklenmesi için gerekli olan deneyimler (yaşantı), bu dönemde metinler aracılığıyla sezdirilmek suretiyle gerçekleştirilmekte, çocuğun zihni, dünyaya ait yeni bilgilerle karşılaşmakta ve metinlerin içindeki deneyimlere çocuk tanıklık etmektedir” (Tekercioğlu, 2019, s. 13). Soyut düşünme becerisinin geliştirilmesi için soyut işlemler dönemine giren çocuğa; soyut kavramlarla ilgili düşünebileceği, bağlantı kurabileceği, sıralama yapabileceği eğitim ortamları sağlanmalıdır. Metinler bu açıdan çok önemli bir yere sahiptir. Okuyucuya sonsuz deneyim imkânı sunan metinlerin, uzak bağdaştırma açısından da zengin olması öğrenciyi soyut düşünme sürecine yönlendirecektir. Sonuç olarak, birbiriyle uyumsuz iki kavram arasında mantıksal bir ilişki kurma çabası doğuran metaforların soyut düşünme becerilerini geliştirici bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin bu becerilerini geliştirebilmeleri için de metaforlar açısından zengin olan metinlerin eğitim ortamlarına getirilmesinin uygun olduğu belirtilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan uzak bağdaştırmaların metin türlerine ve sınıf düzeylerine göre dağılım oranlarını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. “Bu tür incelemeler mevcut durumları, şartları ve özellikleri olduğu gibi ortaya koymaya çalışır. Verilerin analizi ve açıklanması suretiyle yorumlama, değerlendirme ve yeni durumlara uygulanacak şekilde genellemelere varma gibi işlemlere yer vermektedir” (Şen, 2010, s. 347). Büyüköztürk (2019)’e göre tarama çalışması, eğitim alanındaki en yaygın betimsel yöntemdir. “Tarama, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde gözleyip belgeleyebilmektir” (Karasar, 2020, s. 109). Bu çalışmada da Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki 145 metin, uzak bağdaştırmalar yönünden incelenmiştir.

Araştırmanın Veri Kaynakları

Bu araştırmanın veri kaynaklarını, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) 4 adet Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki 145 metin oluşturmaktadır. Giriş ünitelerinde yer alan metinler kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca etkinlik içerisinde yer alan metinler de çalışmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmanın veri kaynaklarına ilişkin bilgiler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Araştırmanın Veri Kaynaklarına İlişkin Bilgiler

Sınıflar	Künye
9. Sınıf	Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2020). <i>Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 9 ders kitabı</i> . İzmir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
10. Sınıf	Filazi, G., Çuhadar, S., Karaca, D., Bozbıyık, N. ve Baycanlar, M. (2020). <i>Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 10 ders kitabı</i> . Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
11. Sınıf	Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2020). <i>Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 11 ders kitabı</i> . İzmir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
12. Sınıf	Karaca, D., Filazi, G., Baycanlar, M., Bozbıyık, N. ve Çuhadar, S. (2020). <i>Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 12 ders kitabı</i> . Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Verilerin Toplanması

Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki 145 metnin incelendiği bu çalışmada veriler, doküman analizi tekniği ile elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmayla ilgili veriler, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. Sınıf) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki 145 adet metinden betimsel analiz tekniğiyle elde edilmiştir. Araştırma çerçevesinde öncelikle literatür araştırması yapılmıştır. Yukarıda belirtilen 145 metin incelenmiş ve bu metinlerde geçen uzak bağdaştırmalar (metaforlar) tespit edilmiştir. Tespit edilen uzak bağdaştırmaların, alt problemler doğrultusunda sınıf düzeylerine ve metin türlerine göre dağılımı incelenmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel

Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan uzak bağdaştırmaların sınıf düzeylerine ve metin türlerine göre dağılım oranları ile ilgili bulgulara çalışmada alt problem cümlesi olarak belirlenen başlıklar çerçevesinde yer verilmiştir.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlerde Uzak Bağdaştırmaların Dağılım Oranları

9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 8 metin türüne yer verilmiştir. Bu türler sırasıyla; hikâye, şiir, masal/fabl, roman, tiyatro, biyografi/otobiyografi, mektup/e-posta ve günlük/blog’tur. Bu başlık altında 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan metin türleri içerdikleri uzak bağdaştırma sayıları bakımından karşılaştırılmıştır.

Tablo 7.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Metin Sayısı ve Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırması

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türleri	Metin Sayısı	Uzak Bağdaştırma Sayısı	Metin Başına Düşen Uzak Bağdaştırma sayısı
Hikâye	2	12	6
Şiir	5	23	4,6
Masal/Fabl	4	15	3,75
Roman	2	14	7
Tiyatro	3	11	3,66
Biyografi/Otobiyografi	3	11	3,66
Mektup/E-posta	6	2	0,33
Günlük/Blog	4	11	2,75
Toplam	29	99	

9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 8 metin türü yer almıştır. En çok sayıda yer verilen metin türü 6 metin örneği ile “mektup/e-posta”dır. Metin sayısı bakımından en az sayıda yer verilen metin türleri de 2’şer örnekle hikâye ve roman türleri olmuştur. 8 metin türünden toplamda 29 metin örneği yer almıştır. Uzak bağdaştırma sayısı bakımından incelendiğinde en çok sayıda uzak bağdaştırma içeren metin türünün 23 uzak bağdaştırma ile “şiir” olduğu, en az sayıda bağdaştırma içeren metin türünün ise 2 bağdaştırma ile “mektup/e-posta” olduğu tespit edilmiştir. “Tiyatro, biyografi/otobiyografi ve günlük/blog” metin türlerinde ise 11’er bağdaştırma olduğu belirlenmiştir. Bütün metin türlerinde toplamda 99 uzak bağdaştırma örneğine yer verilmiştir.

Metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranlarına bakıldığı zaman, en yüksek oranda uzak bağdaştırma içeren tür metin başına 7 uzak bağdaştırma ile “roman” olurken bunu metin başına 6 uzak bağdaştırmayla “hikâye” izlemiştir. En az oranda uzak bağdaştırma içeren tür ise metin başına 0,33 uzak bağdaştırma ile “mektup/e-posta” türleri olmuştur.

9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan tüm metinler ve her bir metinde tespit edilen uzak bağdaştırma sayısı, aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Buna göre bu sınıf düzeyinde en çok uzak bağdaştırma içeren metin, 14 uzak bağdaştırma örneğiyle Necip Fazıl Kısakürek’in *Kaldırımlar* adlı şiiri olmuştur. Bunu 8’er uzak bağdaştırma ile *Küçük Ağa* adlı roman ve *Gündökümü* adlı Günlük/Blog metinleri takip etmiştir. 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki 29 metinden 8’inin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir.

Tablo 8.

9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırılması

9. Sınıf Metin Türü	Metin Adı	Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	Zincir	6
Hikâye	Son Kuşlar	6
Şiir	Yayla Dumanı	0
Şiir	Kaldırımlar	14
Şiir	Akıncı	2
Şiir	Kızılırmak Kıyıları	7
Şiir	Yaşamaya Dair	0
Masal/Fabl	Tasa Kuşu	7
Masal/Fabl	Şehzade ile Gulyabani	0
Masal/Fabl	Harname	7
Masal/Fabl	Aslan ile Fare	1
Roman	Yaprak Dökümü	6
Roman	Küçük Ağa	8
Tiyatro	Kösem Sultan	4
Tiyatro	Kaynana Ciğeri	4
Tiyatro	Ocak	3
Biyografi/Otobiyografi	Cahit Sıtkı Tarancı	7
Biyografi/Otobiyografi	Cenevre	3
Biyografi/Otobiyografi	Enveri	1
Mektup/E-posta	Özel Mektup	0
Mektup/E-posta	Edebi Mektup	1
Mektup/E-posta	Kurumsal E-posta	0
Mektup/E-posta	Kişisel E-posta	0
Mektup/E-posta	Şikâyetname	1
Mektup/E-posta	Aile Mektubu	0
Günlük Blog	Günce:2	0
Günlük/Blog	Gündökümü	8
Günlük/Blog	Çay / Kahve	2
Günlük/Blog	Hoş Geldin Kış	1
Toplam	29	99

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlerde Uzak Bağdaştırmaların Dağılım Oranları

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında toplam 8 metin türüne yer verilmiştir. Bu türler sırasıyla; hikâye, şiir, destan/efsane, roman, tiyatro, anı(hatıra), haber metni, gezi yazısı şeklindedir. Ünitelerde bulunan metin sayıları her üniteye aynı olmayıp değişiklik göstermektedir. Bu başlık altında 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan metin türleri içerdikleri uzak bağdaştırma sayıları bakımından karşılaştırılacaktır.

Tablo 9.

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Metin Sayısı ve Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırması

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türleri	Metin Sayısı	Uzak Bağdaştırma Sayısı	Metin Başına Düşen Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	6	15	2,5
Şiir	12	15	1,25
Destan/Efsane	5	6	1,2

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Uzak Bağdaştırma Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

Roman	4	17	4,25
Tiyatro	3	1	0,33
Anı (Hatıra)	2	4	2
Haber Metni	3	0	0
Gezi Yazısı	3	2	0,66
Toplam	38	60	

Tablo 9’da görüldüğü üzere 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 8 metin türünde toplamda 38 metne yer verilmiştir. En çok sayıda yer verilen metin türü 12 örnekle “şiiir”dir. En az sayıda yer verilen metin türü ise 2 örnekle “anı(hatıra)” olmuştur. Tablo 9. uzak bağdaştırma sayısı bakımından incelendiğinde, 10. sınıf ders kitabında yer alan 38 metinde toplamda 60 uzak bağdaştırma tespit edildiği görülmektedir. En çok uzak bağdaştırma içeren metin türü 17 örnek ile “roman” olurken en çok uzak bağdaştırma içeren diğer türler 15’er uzak bağdaştırma ile “şiiir” ve “hikâye” olmuştur. “Haber metni” türündeki 3 metinde ise uzak bağdaştırmaya yer verilmediği görülmektedir. Metin sayısından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma sayılarına bakıldığında metin başına 4,25 uzak bağdaştırmanın düştüğü metin türü “roman” olmuştur. Bu sınıf düzeyinde en çok uzak bağdaştırma içeren metin 10 uzak bağdaştırma örneğiyle, Halit Ziya Uşaklıgil’in *Mai ve Siyah* isimli romanı olmuştur. Bunu 9 uzak bağdaştırma örneğiyle *Leyla vü Mecnun* isimli hikâye takip etmiştir. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan 38 metinden 19’unun uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir.

Tablo 10.

10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırılması

10. Sınıf Metin Türü	Metin Adı	Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	Deli Dumrul	1
Hikâye	Kerem ile Aslı	1
Hikâye	Hayber Kalesi Cengi	0
Hikâye	Leyla vü Mecnun	9
Hikâye	Kediler	4
Hikâye	Yüksek Ökçeler	0
Şiiir	Koşuk	0
Şiiir	Sagu	1
Şiiir	Geçiş Dönemi Eserleri	2
Şiiir	İlâhi	1
Şiiir	Nefes	0
Şiiir	Mani	0
Şiiir	Türkü	0
Şiiir	Koşma	2
Şiiir	Gazel-Fuzûlî	2
Şiiir	Gazel-Bâki	2
Şiiir	Kaside	5
Şiiir	Şarkı	0
Destan / Efsane	İlyada	0
Destan / Efsane	Şahmeran ve Lokman Hekim Efsanesi	0
Destan / Efsane	Oğuz Kağan Destanı	0
Destan / Efsane	Battal Gazi Destanı	0
Destan / Efsane	Üç Şehitler Destanı	6
Roman	Notre Dame’ın Kamburu	1
Roman	Felâtun Bey ile Râkım Efendi	0

Roman	Mai ve Siyah	10
Roman	Ateşten Gömlek	6
Tiyatro	Bakkallık	0
Tiyatro	Orta Oyunu	1
Tiyatro	Şair Evlenmesi	0
Anı (Hatıra)	İlk Çocukluk	2
Anı (Hatıra)	İzmir Kapılarında Mustafa Kemal	2
Haber Metni	Münir Özkul'u Yitirdik	0
Haber Metni	Alzheimer'a Erken Teşhis Koyan Yapay Zekâ	0
Haber Metni	Türkiye İçin Gurur Gecesi! Aziz Sancar Ödülünü Aldı	0
Gezi Yazısı	Der-Beyân-ı Cevâmi-i Erzurum	0
Gezi Yazısı	Daha Dün	0
Gezi Yazısı	Selçuk'tan Söke'ye	2
Toplam	38	60

11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlerde Uzak Bağdaştırmaların Dağılım Oranları

11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 8 farklı metin türüne yer verilmiştir. Bu türler sırasıyla hikâye, şiir, makale, sohbet ve fıkra, roman, tiyatro, eleştiri, mülakat ve röportajdan oluşmaktadır. Ünitelerde bulunan metin sayıları her üniteye aynı olmayıp değişiklik göstermektedir.

Tablo 11.

11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Metin Sayısı ve Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırması

11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türleri	Metin Sayısı	Uzak Bağdaştırma Sayısı	Metin Başına Düşen Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	5	15	3
Şiir	11	30	2,72
Makale	3	10	3,33
Sohbet ve Fıkra	4	6	1,5
Roman	5	9	1,8
Tiyatro	4	6	1,5
Eleştiri	3	4	1,33
Mülakat ve Röportaj	3	11	3,66
Toplam	38	91	

Tablo 11'de görüldüğü üzere 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 8 farklı türde toplam 38 metin bulunmaktadır. Bu kitapta metin sayısı bakımından en çok yer verilen tür "şiir" olurken en az sayıda yer alan türler "makale", "eleştiri", "mülakat ve röportaj" olmuştur. 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında tespit edilen toplam uzak bağdaştırma sayısı 91'dir. En çok uzak bağdaştırmanın tespit edildiği tür, 30 uzak bağdaştırma örneğiyle "şiir" olmuştur. "Hikâye", 15 uzak bağdaştırma örneği ile ikinci; "mülakat ve röportaj" ise 11 uzak bağdaştırma ile en çok uzak bağdaştırma içeren üçüncü tür olmuştur. "Eleştiri" bu sınıf düzeyinde en az uzak bağdaştırma içeren tür olmuştur. Metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranlarına bakıldığı zaman en yüksek oranda uzak bağdaştırma içeren tür, metin başına 3,66 uzak bağdaştırma oranı ile "mülakat/röportaj" olurken en düşük oranda uzak bağdaştırma içeren tür 1,33 uzak bağdaştırma oranıyla "eleştiri"dir. Bu sınıf düzeyinde en çok uzak bağdaştırma içeren metin 11 uzak bağdaştırma örneğiyle Cenap Şehabettin'in *Elhan-ı Şita* isimli şiiridir. Bunu 10'ar uzak bağdaştırma örneğiyle *Odalardan Biri* isimli hikâye ve *Hayat ve Edebiyat* isimli makale takip etmiştir. 11. sınıf Türk

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Uzak Bağdaştırma Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan 38 metinden 15'inin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir.

Tablo 12.

11. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırılması

11. Sınıf Metin Türü	Metin Adı	Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	Kamyon	1
Hikâye	Pazarlık	2
Hikâye	Oğlumuz	0
Hikâye	Koca Öküzün Ölümü	2
Hikâye	Odalardan Biri	10
Şiir	Hürriyet Kasîdesi	6
Şiir	Mütesadif	0
Şiir	Yağmur	4
Şiir	Elhan-ı Şita	11
Şiir	Merdiven	3
Şiir	Sessiz Gemi	2
Şiir	Şehid Yâhud Osman'ın Yüreği	0
Şiir	Küfe	2
Şiir	Sanat	0
Şiir	Menim Anam	0
Şiir	Heyder Baba'ya Selam	2
Makale	Dünyada ve Türkiye'de Rüzgâr Enerjisi	0
Makale	İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe	0
Makale	Hayat ve Edebiyat	10
Makale	Zenginlerin İftar Sofralarında	10
Sohbet ve Fıkra	İstemeye Dair	2
Sohbet ve Fıkra	Mizahta Ehliyet	0
Sohbet ve Fıkra	80 Gün 64 Saat	4
Sohbet ve Fıkra	Yaban	0
Roman	Huzur	0
Roman	Murtaza	6
Roman	Tutunamayanlar	0
Roman	Yaşlı Adam ve Deniz	3
Roman	Fermanlı Deli Hazretleri	0
Tiyatro	Sönmeyen Ateş	2
Tiyatro	Buzlar Çözülmeden	0
Tiyatro	Andromak	1
Tiyatro	Gustave Flaubert Nazariyat-I Edebiye ve Felsefisi	3
Eleştiri	Rabia Hatun Şiirleri	0
Eleştiri	Peyami Safa'nın Yalnız Romanındaki Anlatım Sanatı	0
Eleştiri	Sami Paşazade Sezai	0
Eleştiri	Abdülhak Şinasi Hisar	4
	Traktörcü	4
Mülakat ve Röportaj		5
Mülakat ve Röportaj		4
Mülakat ve Röportaj		2
Toplam	38	91

12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlerde Uzak Bağdaştırmaların Dağılım Oranları

12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 6 farklı metin türüne yer verilmiştir. Bu türler sırasıyla şu şekildedir: hikâye, şiir, roman, tiyatro, deneme ve söylev. Ünitelerde bulunan metin sayıları her üniteye aynı olmayıp değişiklik göstermektedir.

Tablo 13.

12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türlerinin Metin Sayısı ve Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırması

12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metin Türleri	Metin Sayısı	Uzak Bağdaştırma Sayısı	Metin Başına Düşen Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	5	30	6
Şiir	18	62	3,44
Roman	6	21	3,5
Tiyatro	3	5	1,66
Deneme	4	7	1,77
Söylev (Nutuk)	4	6	1,5
Toplam	40	131	

12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 6 farklı metin türünde, 40 adet metne yer verilmiştir. “Şiir”, 18 metinle kitapta en çok yer verilen metin türü olmuştur. En az sayıda yer verilen metin türü ise 3 metin örneğiyle “tiyatro”dur. 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabındaki metinler uzak bağdaştırma açısından incelendiğinde en çok sayıda bağdaştırmanın yer aldığı metin türü 62 uzak bağdaştırma ile “şiir” olmuştur. “Hikâye”, içerdiği 30 uzak bağdaştırma ile en çok uzak bağdaştırma içeren 2. tür olurken “roman”, 21 uzak bağdaştırma örneğiyle en çok uzak bağdaştırma içeren 3. tür olmuştur. En az uzak bağdaştırma içeren tür ise, 5 örnekle “tiyatro”dur. 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer verilen 40 metinde toplam 131 adet uzak bağdaştırma örneği tespit edilmiştir. Metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranlarına bakıldığı zaman en yüksek oranda uzak bağdaştırma içeren tür, metin başına 3,5 oranla “roman” olurken bunu 3,44 oranla “şiir” türü izlemiştir. En düşük oranda uzak bağdaştırma içeren tür ise metin başına 1,5 uzak bağdaştırma ile “söylev (nutuk)” olmuştur. Bu sınıf düzeyinde en çok uzak bağdaştırma içeren metin 16 uzak bağdaştırma örneğiyle Atilla İlhan’ın *Acı Ninni* isimli şiiri olmuştur. Bunu 13 uzak bağdaştırma örneğiyle *Sevgili Arsız Ölüm* isimli roman izlemiştir. 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında yer alan 40 metinden 12’sinin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir.

Tablo 14.

12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Uzak Bağdaştırma Yönünden Karşılaştırılması

12. Sınıf Metin Türü	Metin Adı	Uzak Bağdaştırma Sayısı
Hikâye	Bir Saatlik Telaki	8
Hikâye	Demiryolu Hikâyecileri-Bir Rüya	1
Hikâye	Karanfilsiz	11
Hikâye	Parasız Yatılı	4
Hikâye	Minimal Hikâyeler	6
Şiir	Ne İçindeyim Zamanın	7
Şiir	Takvimdeki Deniz	8
Şiir	Serenad	5
Şiir	Kerem Gibi	2
Şiir	Acı Ninni	16
Şiir	Deli Kızın Türküsü	1

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarında Uzak Bağdaştırma Kullanımı Üzerine Bir Araştırma

Şiir	Bayrak	0
Şiir	Kitabe-i Seng-i Mezar	0
Şiir	Bir Şehri Bırakmak	2
Şiir	Atımı İstedim Evin Göğü Gerindi	5
Şiir	Büyüyüp Giden Hüzün'e	0
Şiir	Kapalı Çarşı	8
Şiir	Kayıt	5
Şiir	Bağa Gidenin Türküsü	0
Şiir	Fazla Balkon	2
Şiir	Serseri	1
Şiir	Uzun İnce Bir Yoldayım	0
Şiir	Anadolu'm	0
Roman	Üç İstanbul	6
Roman	Bereketli Topraklar Üzerinde	0
Roman	Aylak Adam	0
Roman	Sevgili Arsız Ölüm	13
Roman	Selvi Boylum Al Yazmalım	1
Roman	Bülbülü Öldürmek	1
Tiyatro	Hurrem Sultan	2
Tiyatro	Midas'ın Altınları	3
Tiyatro	Yaralı Geyik	0
Deneme	Doğruluk Kaygısı	0
Deneme	Karalama Defteri	1
Deneme	Kitap	4
Deneme	Sabaha Doğru	2
Söylev (Nutuk)	Nutuk	1
Söylev (Nutuk)	Başkumandan Muharebesi	5
Söylev (Nutuk)	Kök Türk Kitabeleri	0
Söylev (Nutuk)	Alparslan'ın Malazgirt Meydan Muharebesi'ndeki Nutku	0
Toplam	40	131

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılan Bağdaştırmaların Metin Türlerine Göre Dağılım Oranları

Bu başlık altında Ortaöğretim (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan 18 metin türü, içerdikleri uzak bağdaştırma sayısı açısından incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda metin türlerinin içerdiği bağdaştırma oranlarına yer verilmiştir.

Tablo 15.

Bütün Metin Türlerinde Uzak Bağdaştırmaların Dağılım Oranlarıyla İlgili Bulgular

Metin Türü	Metin Sayısı	Uzak Bağdaştırma Sayısı	Metin Başına Düşen Uzak Bağdaştırma sayısı
Hikâye	18	72	4
Şiir	46	130	2,82
Roman	17	61	3,58
Tiyatro	13	23	1,76
Masal/Fabl	4	17	4,25
Biyografi/Otobiyografi	3	11	3,66
Mektup/ E-posta	6	2	0,33
Günlük/Blog	4	11	2,75
Destan/Efsane	5	6	1,20
Anı (Hatıra)	2	4	2

Haber Metni	3	0	0
Gezi Yazısı	3	2	0,66
Makale	3	10	3,33
Sohbet/Fıkra	4	6	1,50
Eleştiri	3	4	1,33
Mülakat/Röportaj	3	11	3,66
Deneme	4	7	1,75
Söylev (Nutuk)	4	6	1,50
Toplam	145	381	

Uzak bağdaştırma içerme durumları açısından metin türleri incelendiğinde en yüksek bağdaştırma oranınının 4,25 ile masal / fabl türlerinde olduğu tespit edilmiştir. Bunu ikinci sırada metin başına 4 oranıyla hikâye türü, üçüncü sırada metin başına 3,66 oranıyla “mülakat/röportaj” ve “biyografi/otobiyografi” türleri izlemiştir. En düşük oranda uzak bağdaştırma içeren metin türleri “haber metni”, “mektup/e-posta” ve “gezi yazısı”dır.

Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılan Bağdaştırmaların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılım Oranları

Bu başlık altında, Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) uzak bağdaştırmaların sınıf düzeylerine göre dağılım oranları incelenmiştir. Dört kitapta yer alan uzak bağdaştırma sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16.

Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabındaki Metinlerde Bağdaştırmaların Dağılım Oranlarının Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılması

Sınıf Seviyeleri	Metin Sayıları	Uzak Bağdaştırma Sayısı	Metin Başına Düşen Uzak Bağdaştırma Sayısı
9. sınıf	29	99	3,41
10. sınıf	38	60	1,57
11. sınıf	38	91	2,39
12. sınıf	40	131	3,27
Toplam	145	381	

Yukarıdaki tabloda dört sınıf düzeyinde verilen 145 metinde tespit edilen uzak bağdaştırma sayıları verilmiştir. 9. sınıf kitabında 99; 10. sınıf kitabında 60; 11. sınıf kitabında 91 ve 12. sınıf kitabında 131 olmak üzere toplamda 381 uzak bağdaştırma belirlenmiştir. En çok uzak bağdaştırma içeren sınıf düzeyi 131 uzak bağdaştırma ile 12. sınıf olurken bunu 99 uzak bağdaştırma ile 9. sınıf ders kitabı izlemiştir. En az uzak bağdaştırma bulunan kitap ve sınıf düzeyi ise 60 örnekle 10. Sınıf ders kitabı olmuştur. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) uzak bağdaştırmaların sınıf düzeylerine göre karşılaştırılmasında metin başına düşen bağdaştırma sayılarına bakıldığında; 9. sınıf ders kitabında metin başına düşen uzak bağdaştırma sayısı 3,41 olmuştur. 12. sınıf ders kitabında bu oran 3,27, 11. sınıf ders kitabında 2,39 ve 10. sınıf ders kitabında 1,55 olmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerde kullanılan uzak bağdaştırmaların metin türlerine ve sınıf düzeylerine göre dağılım oranlarını tespit etmek amacıyla 4 sınıf düzeyinde 145 metin incelenmiş ve 383 uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda sınıf düzeylerine göre şu değerlendirmeler yapılabilir.

9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 29 adet metne yer verilmiş olup bu metinler 8 farklı metin türüyle (hikâye, şiir, masal/fabl, roman, tiyatro, biyografi/otobiyografi, mektup/e-posta

ve günlük/blog) temsil edilmiştir. Çalışma kapsamında analiz edilen 29 metin örneğinde toplam 99 adet uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. 9. sınıf düzeyinde en fazla uzak bağdaştırma içeren metin türü şiirdir. Şiir dilinin imgesel bir yapıda olması, uzak çağrışımlardan yararlanılması, genellikle soyut anlam içermesi gibi özelliklerinden dolayı uzak bağdaştırma açısından en zengin metnin şiir olması beklenen bir durum olmuştur. En az sayıda bağdaştırma içeren metin türü ise mektup / e-postadır. Yine bu sınıf düzeyinde metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranının en yüksek olduğu türün roman olduğu tespit edilmiştir. Metin başına en az uzak bağdaştırma oranına sahip tür ise mektup/e-postadır. 9. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında *Yayla Dumani*, *Yaşamaya Dair*, *Şehzade ile Gulyabani*, *Özel Mektup*, *Kurumsal E- posta*, *Kişisel E- posta*, *Aile Mektubu*, *Günce 2* isimli metinlerin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir. En çok uzak bağdaştırma içeren metin ise Necip Fazıl Kısakürek'in *Kaldırımlar* şiiridir. Taşdemir (2016)'in; 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Ders Kitaplarında yakın ve uzak bağdaştırmaları incelediği çalışmasında *Kaldırımlar* en çok uzak bağdaştırma içeren metin olarak tespit edilmiştir.

10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 38 adet metne yer verilmiş olup bu metinler 8 farklı metin türüyle [hikâye, şiir, destan/efsane, roman, tiyatro, anı(hatıra), haber metni, gezi yazısı] temsil edilmiştir. Çalışma kapsamında analiz edilen 38 metin örneğinde toplam 60 adet uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. 10. sınıf düzeyinde en fazla uzak bağdaştırma içeren metin türü romandır. En az sayıda uzak bağdaştırma içeren metin türü ise haber metnidir. Yine bu sınıf düzeyinde metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranının en yüksek olduğu türün roman olduğu görülmektedir. Metin başına en az uzak bağdaştırma oranına sahip tür ise Haber metnidir. 10. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında *Hayber Kalesi Cengi*, *Yüksek Ökçeler*, *Koşuk*, *Nefes*, *Mani*, *Türkü*, *Şarkı*, *İlyada*, *Şahmeran Ve Lokman Hekim Efsanesi*, *Oğuz Kağan Destanı*, *Battal Gazi Destanı*, *Felatun Bey ile Rakım Efendi*, *Bakkallık*, *Şair Evlenmesi*, *Münir Özkul'u Yitirdik*, *Alzheimer'a Erken Teşhis Koyan Yapay Zekâ*, *Türkiye İçin Gurur Gecesi! Aziz Sançar Ödülünü Aldı*, *Der-Beyân-ı Cevâmi-i Erzurum*, *Daha Dün* isimli metinlerin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir. En çok uzak bağdaştırma içeren metin ise Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah* romanından alınan bölümdür. Servet-i Fünûn dönemi yazarlarından olan Halit Ziya Uşaklıgil *Mai ve Siyah* adlı eserinde dönemin gerektirdiği sanatsal dili romanında kullanmış ve Arapça-Farsça tamlamalarla yüklü bu roman karşımıza uzak bağdaştırmalar açısından zengin bir metin olarak çıkmıştır.

11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 38 adet metne yer verilmiş olup bu metinler 8 farklı metin türüyle (hikâye, şiir, makale, sohbet ve fıkra, roman, tiyatro, eleştiri, mülakat ve röportaj) temsil edilmiştir. Çalışma kapsamında analiz edilen 38 metin örneğinde toplam 91 adet uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. 11. sınıf düzeyinde en fazla uzak bağdaştırma içeren metin türü şiirdir. En az sayıda uzak bağdaştırma içeren metin türü ise eleştiridir. Yine bu sınıf düzeyinde metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranının en yüksek olduğu türün mülakat ve röportaj olduğu görülmektedir. Metin başına en az uzak bağdaştırma oranına sahip tür ise eleştiridir. 11. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında; *Oğlumuz*, *Mütesadif*, *Şehid Yâhud Osman'ın Yüreği*, *Sanat*, *Menim Anam*, *Dünyada ve Türkiye'de Rüzgâr Enerjisi*, *İnsan-Doğa İlişkisi Bağl amında Çevre Sorunları ve Felsefe*, *İstemeye Dair*, *80 Gün 64 Saat*, *Yaban*, *Murtaza*, *Yaşlı Adam ve Deniz*, *Sönmeyen Ateş*, *Gustave Flaubert Nazariyat-ı Edebiye ve Felsefesi*, *Rabia Hatun Şiirleri* isimli metinlerin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir. En çok uzak bağdaştırma içeren metin ise Cenap Şahabettin'in *Elhan-ı Şita* adlı şiiri olmuştur. Şiiri kelimelerle resim yapma sanatı olarak gören Cenap Şahabettin, Servet-i Fünûn döneminin önemli şairlerindendir. Bu dönemde şairler şiirlerinde kapalı bir anlatım tercih etmiş ve söz sanatlarına bolca yer vermişlerdir hatta daha önce duyulmamış tamlamalar oluşturarak dilde anlaşılma tercihi etmişlerdir. *Elhan-ı Şita* şiiri de uzak bağdaştırma açısından zenginliğiyle dönemin ruhunu yansıtmıştır.

12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında 40 adet metne yer verilmiş olup bu metinler 6 farklı metin türüyle (hikâye, şiir, roman, tiyatro, deneme ve söylev) temsil edilmiştir. Çalışma kapsamında analiz edilen 40 metin örneğinde toplam 91 adet uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. 12. sınıf düzeyinde en fazla uzak bağdaştırma içeren metin türü şiirdir. En az sayıda uzak bağdaştırma içeren metin türü ise söylevdir. Yine bu sınıf düzeyinde metin sayılarından bağımsız olarak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranının en yüksek olduğu türün roman olduğu görülmektedir. Metin

başına en az uzak bağdaştırma oranına sahip tür ise söylevdir. 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında *Bayrak, Kitabe-i Seng-i Mezar, Büyüyüp Giden Hüzün'e, Bağa gidenin Türkü, Uzun İnce Bir Yoldayım, Anadolu'm, Bereketli Topraklar Üzerinde, Aylak Adam, Yaralı Geyik, Doğruluk Kaygısı, Kök Türk Kitabeleri, Alparslan'ın Malazgirt Meydan Muharebesi'ndeki Nutku* isimli metinlerin uzak bağdaştırma içermediği tespit edilmiştir. En çok uzak bağdaştırma içeren metin ise Atilla İlhan'ın *Acı Ninni* şiiri olmuştur. Maviciler olarak adlandırılan edebî topluluğun öncüsü olan ve dilde sadeliğe karşı çıkarak şairane bir üslup benimseyen Atilla İlhan, şiirinde alışılmış kalıpların dışına çıkarak imgelerle örülü bir dil kullanmıştır. Uzak bağdaştırmalar da alışılmışlığın dışında olan kalıplar olduğu için bu metnin uzak bağdaştırmalar açısından zengin olmasına sebep gösterilebilir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (9, 10 11, 12. sınıflar) ders kitaplarında 145 metne yer verilmiş olup bu metinler 18 metin türüyle temsil edilmiştir. Şiir, tiyatro, roman ve hikâye türleri ise 4 sınıf düzeyinde de ortak olarak işlenen türler olmuştur. Kitaplarda en çok yer verilen metin türü 45 metinle şiir olurken, sırayı 18 metinle hikâye, 17 metinle roman ve 13 metinle tiyatro izlemiştir. Metin sayısı fazla olan türlerde doğal olarak daha fazla uzak bağdaştırma tespit edilmiştir. En çok uzak bağdaştırmanın bulunduğu türler sırasıyla şiir, hikâye, roman ve tiyatro olmuştur. Ancak bulunan uzak bağdaştırma sayılarının, metin sayısına bölünmesiyle bulunan metin başına düşen uzak bağdaştırma oranlarına bakıldığında durum değişmektedir. Buna göre metin sayısından bağımsız olarak en çok uzak bağdaştırma içeren tür masal/fabl'dir. Bunu ikinci sırada hikâye, üçüncü sırada mülakat/röportaj ve biyografi/otobiyografi türleri takip etmiştir.

Bu çalışmada, en çok uzak bağdaştırma bulunduran ders kitabı 131 uzak bağdaştırma ile 12. sınıf olurken en az uzak bağdaştırma içeren ders kitabı 60 örnekle 10. sınıf ders kitabı olmuştur. 10,11 ve 12. sınıf ders kitaplarındaki uzak bağdaştırma kullanımı ve sınıf düzeylerinin artması arasında anlamlı bir ilişki varken 9. sınıf ders kitabının içerdiği uzak bağdaştırma sayıları da hesaba katıldığında aynı yorum yapılamamaktadır. Bu durumda 9, 10, 11 ve 12. sınıf ders kitaplarındaki uzak bağdaştırma kullanımı ve sınıf düzeylerinin artışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır yorumu yapılabilir. Bu duruma sebep olarak 9. sınıf ders kitabında yer alan metin türlerinin uzak bağdaştırma kullanımı açısından zengin olması gösterilebilir. Örneğin masal/fabl türü metin başına düşen uzak bağdaştırma sayısı bakımından en zengin metin türüdür.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) uzak bağdaştırmaların sınıf düzeylerine göre karşılaştırılmasında metin başına düşen bağdaştırma sayılarına bakıldığında; 9. sınıf ders kitabında metin başına düşen uzak bağdaştırma sayısı 3,41 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı, 12. sınıf ders kitabında 3,27, 11. sınıf ders kitabında 2,39 ve 10. sınıf ders kitabında 1,55 olarak belirlenmiştir. Soyut düşünme becerilerini geliştirme potansiyeli olan uzak bağdaştırmaların kullanımının sınıf düzeyi arttıkça artması beklenirken yukarıdaki bulgulara bakıldığında Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında uzak bağdaştırma kullanımı ve sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, uzak bağdaştırma kullanımı açısından Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) karşılaştırıldığında uzak bağdaştırma kullanımının öğrencilerin bilişsel gelişimine uygun olarak artmadığı ve uzak bağdaştırma kullanımı açısından en verimli sınıf düzeyinin 12. sınıf olduğu tespit edilmiştir. Uzak bağdaştırma kullanımı açısından 4 farklı sınıf düzeyine ait ders kitaplarındaki metin türleri karşılaştırıldığında en çok uzak bağdaştırmanın şiir türünde olduğu ancak metin başına düşen uzak bağdaştırma oranları göz önüne alındığında masal/fabl ve hikâye türlerinin uzak bağdaştırma yönünden en verimli türler olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

Çalışmaya 1. yazar %50 ve 2. yazar %50 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması teşkil edebilecek durumlar ve ilişkiler bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2020). *Anlambilim*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Demir, G. Y. (2018). *Dilin belirsizliği*. İstanbul: Pinhan.
- Duman, M. A. (2019). *Cicero ve Hegel'in metafor anlayışları*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Filazi, G., Çuhadar, S., Karaca, D., Bozbıyık, N. ve Baycanlar, M. (2020). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 10 ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- İspirli, Ö. L. (2014). *Almanca ve Türkçede eğretilme süreci* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaca, D., Filazi, G., Baycanlar, M., Bozbıyık, N. ve Çuhadar, S. (2020). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 12 ders kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2015). *Metaforlar, hayat, anlam ve dil*. (G. Y. Demir, Çev.). İstanbul: İthaki.
- MEB. (2018). *Türk dili ve edebiyatı dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Onan, B. (2020). *Kuramdan uygulamaya anlam bilimi*. Ankara: Pegem.
- Onan, B. ve Tiryaki, E. N. (2012). Türkçede örtülü anlam oluşturan unsurlar ve ana dili öğretimindeki işlevleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 223-240.
- Özbay, M. (2015). *Türkçe özel öğretim yöntemleri 1*. Ankara: Öncü Kitap.
- Şen, Ü. S. (2010). Sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 343-360.
- Taşdemir, E. (2016). *5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yakın ve uzak bağdaştırmalar ve Türkçe öğretmeni adaylarının bağdaştırma algıları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Tekercioğlu, H. (2019). *Türkçe ders kitaplarındaki bilişsel ve üstbilişsel işlevler üzerine bir değerlendirme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Temizkan, M. (2010). Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 27, 621-643.
- Tokdemir, N. (2011). *İlköğretim (6, 7 ve 8. Sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bağdaştırmalar yönünden incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Yağız, O. ve Yiğiter, K. (2010). Dil, düşünce ve dil öğretimi ekseninde metafor. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 234-246.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2020). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 9 ders kitabı*. İzmir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2020). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı 11 ders kitabı*. İzmir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

Textbooks are among important materials for Turkish Language and Literature classes. The texts included in the textbooks used in every period of education should bear certain qualities. Texts should show the student the subtleties of language, instill social and universal values, and contribute to the cognitive development of the students while providing indirect examples of life. According to Piaget, the years following the age of 11 are considered as the period of abstract operations. With

this period, the child who starts to acquire abstract thinking skills becomes capable of performing some mental activities such as hypothetical thinking, analyzing through associating, inductive - deductive thinking, and analogy making. In addition, metaphors, proverbs, and idioms become comprehensible for the child. In order to have this achievement, the student needs to be provided with the appropriate environment and experiences in this critical period. Texts that provide students with unlimited experience are important at this point. The texts in Turkish Language and Literature textbooks for upper secondary education should contribute to the cognitive development of the student and provide the necessary environment for the improvement of abstract thinking and language skills. Onan and Tiryaki (2012) argued in their study that metaphors used in the text were among important elements in improving students' abstract thinking skills through the text. When we look at the functions of metaphors in education, it is seen that they have effects that increase both recalling and abstract thinking. In the simplest terms, metaphors, which provide a connection between the known and the unknown, are also among the main materials of literary works. Lakoff and Johnson revealed that metaphor was common not only in daily life but also in thought and action. The statement, "The concepts that guide our thinking are not just problems of the mind. They guide our everyday activities down to the most mundane details. Our concepts structure what we perceive, the way we navigate in the world and the way we relate to other people. Our concept system therefore plays a central role in defining our everyday realities. If we are right in suggesting that our conceptual system is largely metaphorical, then the way we think, what we experience, and what we do every day is rather a problem of metaphor" (Lakoff & Johnson, 2015, pp. 27-28) suggests that metaphors, which affect our thought system so much and even determine our actions, give language features such as originality, creativity, and breaking the ordinary, as well as having the effect of developing abstract thinking skills and facilitating recall, makes this concept an integral part of mother tongue education and texts.

This study was conducted to determine the distribution rates of the metaphors used in the texts in Turkish Language and Literature textbooks for upper secondary education by text types and grade levels. Depending on this purpose, answers to the following sub-problems were sought: What are the distribution rates of metaphors in the texts in Turkish Language and Literature textbook for Grade 9? What is the level of distribution of metaphors in the texts in Turkish Language and Literature textbook for Grade 10? What is the level of distribution of metaphors in the texts Turkish Language and Literature textbook for Grade 11? What is the level of distribution of metaphors in the texts in Turkish Language and Literature textbook for Grade 12? What is the distribution of the reconciliations used in the texts in the Turkish Language and Literature textbooks for upper secondary education by text types? What is the distribution of metaphors used in the texts in Turkish Language Literature textbooks by grade levels?

Method

In the study, descriptive survey method was used. "Survey is a research model that aims to determine a past or current situation as it exists. The event, individual or object that is the subject of the research is tried to be defined in its own conditions and as it is. No effort is made to change or influence them in any way. The thing to be known exists and is there. The important thing is to observe and document it appropriately" (Karasar, 2020, p. 109). The research objects of this research consisted of 145 texts in Turkish Language and Literature textbooks for Upper Secondary Education (Grades 9, 10, 11 and 12) by the Ministry of National Education Publishing . The texts in the introductory units and activities were not included in the study.

Result and Discussion

In this context, 145 texts were analyzed at 4 different grade levels and a total of 383 metaphors were identified. The highest number of metaphors was found in the textbook of Grade 12, followed by the textbooks for Grades 9, 11 and 10 respectively. The genres with the highest number of metaphors were poetry, story, novel, and drama, respectively. In order to determine the rate of metaphors used in text types, regardless of the number of texts, the "number of metaphors

per text", which was obtained by dividing the total number of metaphors in a text type by the number of texts, was used. Accordingly, it was seen that the text types with the highest metaphor rate were Fairy Tales / Fables with 4.25. This was followed by the story genre in second place with a rate of 4 per text, and the Interview / Interview and biography / autobiography genres in third place with a rate of 3.66 per text. The text types with the lowest rate of metaphors were news text, letter / e-mail, and travel writing. When compared according to grade levels, it was concluded that metaphors in Turkish Language and Literature textbooks for Upper Secondary Education (Grades 9, 10, 11 and 12) did not increase in line with the cognitive development of students. As a result, when the Turkish Language and Literature textbooks for Upper Secondary Education (Grades 9, 10, 11 and 12) were compared, it was determined that the use of metaphors did not increase in line with the cognitive development of the students and the most efficient grade level in terms of metaphor use was 12th grade. When the text types at 4 different grade levels were compared in terms of metaphor use, it was concluded that metaphors were mostly found in the poetry genre, but considering the metaphor ratios per text, it was concluded that the fairy tale / fable and story genres were the most productive genres in terms of containing metaphors. When the studies in the existing literature were examined, it was determined that Turkish Language and Literature textbooks for Upper Secondary Education were not sufficiently analyzed in terms of metaphors. For this reason, it is thought that this study will fill a gap in the field, and it is expected that the data to be obtained as a result of the research will contribute to the selection of texts for textbooks.